

MULTILINGUAL ACADEMIC JOURNAL OF EDUCATION AND SOCIAL SCIENCES

The Multiliteracies in the "Pilot" Curriculum of Language Teaching of 2011 and in the Revised of 2014

Efthymia Goti, Myrto Dina, Konstadinos Dinas

DOI Link: <http://dx.doi.org/10.46886/MAJESS/v9-i1/7373>

DOI: 10.46886/MAJESS/v9-i1/7373

Received: 12 June 2021, Revised: 19 July 2021, Accepted: 12 August 2021

Published Online: 25 August 2021

In-Text Citation: (Goti et al., 2021)

To Cite this Article: Goti, E., Dina, M., & Dinas, K. (2021). The Multiliteracies in the "Pilot" Curriculum of Language Teaching of 2011 and in the Revised of 2014. *Multilingual Academic Journal of Education and Social Sciences*, 9(1), 211–232.

Copyright: © The Authors 2021

Published by Knowledge Words Publications (www.kwpublications.com)

This article is published under the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0) license. The full terms of this license may be seen at: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode>

Vol. 9, No. 1, 2021, Pg. 211 - 232

<https://kwpublications.com/journals/journaldetail/MAJESS>

JOURNAL HOMEPAGE

Full Terms & Conditions of access and use can be found at
<https://kwpublications.com/pages/detail/publication-ethics>

MULTILINGUAL ACADEMIC JOURNAL OF EDUCATION AND SOCIAL SCIENCES

The Multiliteracies in the "Pilot" Curriculum of Language Teaching of 2011 and in the Revised of 2014

Efthymia Goti, Myrto Dina, Konstadinos Dinas
Coordinator of Education for Preschool Teachers, Philologist MSc in Applied Linguistics
Professor of Linguistics, University of Western Macedonia

Οι Πολυγραμματισμοί στο «Πιλοτικό» Πρόγραμμα Γλωσσικής Διδασκαλίας του 2011 και στο Αναθεωρημένο του 2014

Ευθυμία Γώτη, Μυρτώ Ντίνα, Κωνσταντίνος Ντίνας

Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Νηπιαγωγών Ημαθίας, Φιλολόγος Msc Εφαρμοσμένης
Γλωσσολογίας, Καθηγητής Γλωσσολογίας Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Abstract

In 2011, in the context of the "New School", the new (pilot) Curriculum was written and in 2014 was released its revised version. In both versions there are references to "Multiliteracies". The purpose of this paper is to investigate the presence of multiliteracies and to write down the changes that occur between its two "versions", as well as the interventions of completion, revision and updating. The comparative presentation of the programs shows their strongest presence in its revised version. At the same time issues are highlighted, which mainly concern the targets and the teaching methodology. Taking into consideration that multiliteracies have a strong ability to convey meanings to students both indirectly and directly, it is important the school to systematize their teaching by setting specific targets, which emphasize the production of meanings in a variety of linguistic and cultural contexts, and with specific strategies and "tools".

Keywords: Curriculum, Preschool Education, Multiliteracies, Multimodal Text.

Περίληψη

Το 2011, στο πλαίσιο του «Νέου Σχολείου», εκπονήθηκε το νέο (πιλοτικό, τότε) Πρόγραμμα Σπουδών και το 2014 κυκλοφόρησε η αναθεωρημένη μορφή του. Και στις δυο εκδόσεις του προγράμματος υπάρχουν αναφορές στους «πολυγλωσσισμούς» (Multiliteracies). Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την παρουσία των Πολυγλωσσισμών και να καταγράψει τις αλλαγές που προκύπτουν μεταξύ των δύο «εκδόσεων» του, καθώς και τις παρεμβάσεις συμπλήρωσης, αναθεώρησης και επικαιροποίησης. Από τη συγκριτική παράθεση των προγραμμάτων διαπιστώνεται η δυναμικότερη παρουσία τους στην αναθεωρημένη του μορφή αλλά ταυτοχρόνως αναδεικνύονται ζητήματα, τα οποία αφορούν κυρίως στη στοχοθεσία και στη διδακτική μεθοδολογία. Με δεδομένο ότι οι Πολυγλωσσισμοί έχουν ισχυρή ικανότητα να μεταδίδουν νοήματα στους μαθητές τόσο με έμμεσο όσο και άμεσο τρόπο, το σχολείο είναι σημαντικό να συστηματοποιήσει τη διδασκαλία τους με τη χάραξη συγκεκριμένων στόχων, οι οποίοι δίνουν έμφαση στην παραγωγή νοημάτων σε ποικίλα γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα και με συγκεκριμένες στρατηγικές και «εργαλεία».

Λέξεις Κλειδιά: Αναλυτικά Προγράμματα, Προσχολική Εκπαίδευση, Πολυγλωσσισμοί, Πολυτροπικό Κείμενο.

Εισαγωγή

Το 2011, στο πλαίσιο του «Νέου Σχολείου», εκπονήθηκε το νέο (πιλοτικό, τότε) Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (ΠΣΝ) και ο αντίστοιχος Οδηγός Εκπαιδευτικού (ΟΕ). Το 2014 κυκλοφόρησε η αναθεωρημένη μορφή του ΠΣΝ. Μέχρι και σήμερα, τόσο το νέο πρόγραμμα (ΠΣΝ) όσο και ο αντίστοιχος Οδηγός Εκπαιδευτικού (ΟΕ) είναι διαθέσιμα στον διαδικτυακό τόπο του ΙΕΠ ως «συμπληρωματικά εγχειρίδια προς τα ισχύοντα αναλυτικά προγράμματα» (ΔΕΠΠΣ, ΑΠΣ. 2003). Το ΠΣΝ, σύμφωνα με τους συντάκτες του, είναι στοχοκεντρικό, διαθεματικό, βιωματικό εστιασμένο σε ικανότητες που αποτελούν συνδυασμό γνώσεων, δεξιοτήτων, αξιών και συμπεριφορών, καθώς και παιδαγωγικά διαφοροποιημένο καλλιεργώντας συνεργατικούς τρόπους μάθησης (ΠΣΝα, 2011: 5-9). Στην προσέγγιση αυτή, σημαντικό ρόλο έχουν τα κείμενα, που νοούνται «ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων και ως προϊόντα αξιολόγησης» (ΠΣΝβ, 2011: 204. Στο κείμενο του προγράμματος περιγράφονται οι βασικές αρχές πάνω στις οποίες συγκροτήθηκε και επεξηγούνται οι διδακτικές προσεγγίσεις για τη διαδικασία της μάθησης

Θεωρητικές επισημάνσεις

Το ΠΣΝ του 2011 της γλώσσας, όπως αναφέρεται, στηρίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού, σύμφωνα με τον οποίο *«κάθε πολιτισμικό προϊόν (όπως η γλώσσα) αποτελεί ένα πολυεπίπεδο πλέγμα ιδεολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών διεργασιών»* (ΝΠΣ, 2011β:203). Το πρόγραμμα του 2014, σύμφωνα με τους συντάκτες, βασίζεται στη θεωρητική προσέγγιση του αναδυόμενου γραμματισμού, στις αρχές του κριτικού γραμματισμού και στη διαθεματική προσέγγιση. Και στις δυο εκδόσεις του προγράμματος υπάρχουν αναφορές στους «πολυγλωσσισμούς» (Multiliteracies), έννοια που εμπερικλείει μια σειρά σύνθετων γλωσσικών διαδικασιών, οι οποίες συνδέονται με τη *«συνεχώς αυξανόμενη ποικιλία σημαντικών τρόπων κατασκευής νοήματος» (εικόνα, ήχος, κίνηση) και με τη «συνεχή διερεύνηση της πολιτισμικής και γλωσσικής διαφορετικότητας»* (ΠΣΝα, 2011:11) (διαφορετικοί πολιτισμοί, γλώσσες, κοινωνικές ομάδες, μαθησιακές περιοχές, εμπειρίες).

Το περιεχόμενο των πολυγραμματισμών αποτυπώνεται με συνοπτικό και σαφή τρόπο στο Kalatzis & Core, 1999: 686: «Οι διαφορές γλώσσας, λόγου και επιπέδων λόγου είναι δείκτες των διαφορών των κόσμων ζωής. Καθώς οι κόσμοι ζωής αποκλίνουν όλο και περισσότερο και τα όριά τους γίνονται όλο και πιο θολά, κεντρική πραγματικότητα της γλώσσας γίνεται η πολλαπλότητα των νοημάτων και η διαρκής τους διάτμηση. Πρέπει να διαθέτουμε ικανότητα στη διαπραγμάτευση αυτών των πολλών κόσμων ζωής -των πολλών κόσμων ζωής μέσα στους οποίους κατοικεί ο καθένας μας και τους συναντούμε στην καθημερινότητά μας».

Συνεπώς, με τον όρο αυτό περιγράφονται δύο επιχειρήματα που σχετίζονται με τη νέα πολιτισμική και κοινωνική πραγματικότητα: το ένα αφορά στην αύξουσα σημασία της πολιτισμικής και γλωσσικής ποικιλότητας και το άλλο αφορά στην επίδραση των νέων τεχνολογιών. Η πολιτισμική ποικιλότητα, με όποια μορφή κι αν εμφανίζεται και σε οποιοδήποτε περιβάλλον, αποτελεί διαθέσιμο πόρο και προτείνεται να αξιοποιείται είτε για την ερμηνεία των πολιτισμικών μηνυμάτων που βρίσκονται στο περιβάλλον των μαθητών, είτε ως μέσο για τη διαμόρφωση «κοσμοπολίτικων» ταυτοτήτων, συνδέοντας το τοπικό με το υπερ-τοπικό και εν συνεχεία με το παγκόσμιο Κουτσογιάννης, 2015. Ο ψηφιακός γραμματισμός (δεξιότητα χρήσης των ΤΠΕ), εκτός από την εξοικείωση με τα ψηφιακά μέσα, καλλιεργείται σε τέσσερις κατευθύνσεις: α) στις πρακτικές δεξιότητες και τη γνώση των ψηφιακών μέσων (πλατφόρμες ως περιβάλλοντα εργασίας, γνώσεις προγραμματισμού σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα κ.λπ.), β) στην υπεύθυνη και ασφαλή χρήση των ΤΠΕ, γ) στη διαχείριση πληροφοριών και εργασία βασισμένη στη δημιουργικότητα και, συνεπώς, κριτική και αξιολόγηση των πηγών πληροφοριών και καλλιέργεια κριτικών δεξιοτήτων στη χρήση των ψηφιακών μέσων, και δ) στη διεπίδραση και δικτύωση, εκτίμηση δηλ. της σπουδαιότητας της ομαδοσυνεργατικής εργασίας, αναζήτηση κατάλληλων διαύλων επικοινωνίας και σύνδεση της σχολικής με την εξωσχολική και την παγκόσμια πραγματικότητα (Koutsogiannis, 2011· Ντίνα, 2018).

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την παρουσία των Πολυγραμματισμών στο Π.Σ.Ν. του 2011 και το αναθεωρημένο του 2014 και να καταγράψει τις αλλαγές που προκύπτουν μεταξύ των δύο «εκδόσεων» του.

Μεθοδολογία

Αντικείμενο μελέτης της εργασίας αποτελεί μόνο το Π.Σ.Ν του 2011 και η αναθεωρημένη εκδοχή του 2014, ως προς το μέρος που αναφέρεται στη Γλωσσική διδασκαλία. Ο Οδηγός Εκπαιδευτικού (ΟΕ) δεν μπορεί να αποτελέσει υλικό μελέτης, καθώς αφενός εστιάζει στην επεξήγηση γενικών παιδαγωγικών αρχών και στη γενικότερη οργάνωση του μαθησιακού πλαισίου στο Νηπιαγωγείο, αφετέρου το παράδειγμα για την κατανόηση των μαθησιακών εμπειριών προέρχεται από τη γνωστική περιοχή των μαθηματικών.

Ειδικότερα, θα διερευνήσουμε την παρουσία της έννοιας των Πολυγραμματισμών στα δύο προγράμματα (2011 & 2014) και θα επιχειρήσουμε μια συγκριτική καταγραφή ενδεχόμενων αλλαγών στο θεωρητικό /εισαγωγικό μέρος του προγράμματος καθώς και στις δεξιότητες γλωσσικής διδασκαλίας (κατανόηση προφορικών κειμένων, παραγωγή προφορικών κειμένων, κατανόηση γραπτού λόγου και παραγωγή γραπτού λόγου). Η συγκριτική καταγραφή των δύο

προγραμμάτων θα είναι συνεπής με την αρχιτεκτονική του προγράμματος της Γλώσσας, καθώς οι γλωσσικές δεξιότητες δομούνται σε στήλες και καταχωρίζονται στα περιεχόμενα, στους μαθησιακούς στόχους και στις μεθοδολογικές προσεγγίσεις -ιδέες για δραστηριότητες.

Αρχικά, καταγράφεται αλλαγή στη θέση της μαθησιακής περιοχής της Γλώσσας, καθώς στο ΠΣΝ του 2011 είναι στην 6^η θέση, ενώ στο αναθεωρημένο του 2014 βρίσκεται στη 2^η θέση.

Αναζητήσαμε τον όρο «πολυγραμματισμοί» στο εισαγωγικό/θεωρητικό μέρος του Π.Σ.Ν. της Γλώσσας του 2011 καθώς και του αναθεωρημένου (2014) ανά ενότητα. Το θεωρητικό μέρος περιλαμβάνει τις ενότητες *Τι περιλαμβάνει η μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα», Γιατί η «Γλώσσα» είναι σημαντική για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας; Ποια είναι η δομή του προγράμματος της «Γλώσσας»; Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν τη «Γλώσσα»; «Ποιος είναι ο στόχος και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στη Γλώσσα», «Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στη «Γλώσσα» και Πώς συνδέεται η Γλώσσα με άλλες μαθησιακές περιοχές με την υποσημείωση ότι δεν συμπεριλαμβάνονται στη μελέτη οι τρεις τελευταίες ενότητες (Πίνακες 1-4)*

Πίνακας 1 Τι περιλαμβάνει η μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα»

2011	2014
<p>Η Γλώσσα αποτελεί το βασικό μέσο που διασφαλίζει την επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας, τη σύναψη διαπροσωπικών σχέσεων, τη μετάδοση της συσσωρευμένης γνώσης και ανθρώπινης εμπειρίας, την έκφραση συναισθημάτων και στάσεων και εντέλει εγγυάται την ομαλή λειτουργία της εκάστοτε κοινωνίας.</p> <p>Αφαιρέθηκε: Επομένως θα έλεγε κανείς ότι Γλώσσα είναι κάτι παραπάνω από ένα απλό σύνολο λέξεων και κανόνων (σ. 203).</p>	<p>Προστέθηκε:</p> <p>Η γλώσσα αναπτύσσεται με τρόπο, που να εξυπηρετεί την απρόσκοπτη επικοινωνία του ανθρώπου με το φυσικό – κοινωνικό και τεχνολογικό περιβάλλον (σ. 96)</p>
<p>Με βάση αυτό το σκεπτικό με τη μαθησιακή περιοχή της «Γλώσσας» επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις οι οποίες έχουν να κάνουν όχι μόνο με το ίδιο το γλωσσικό σύστημα και τη γλωσσική επικοινωνία, αλλά και με την προσωπική και κοινωνική τους ζωή.</p> <p>Αφαιρέθηκε: Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που στηρίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού, σύμφωνα με τον οποίο κάθε πολιτισμικό προϊόν (όπως λ.χ.</p>	<p>Προστέθηκε:</p> <p>Στοχεύει στην υποστήριξη των γλωσσικών δεξιοτήτων των μαθητών και την ανάπτυξή τους, ώστε να ανταποκριθούν στις επικοινωνιακές ανάγκες τους και ταυτόχρονα στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα (σ. 96)</p>

η γλώσσα), αποτελεί ένα πολυεπίπεδο πλέγμα ιδεολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών διεργασιών (σελ.203).

Σχόλιο: Στην ενότητα αυτή δεν καταγράφονται ρητές αναφορές στους πολυγραμματισμούς, ενώ στην αναθεωρημένη έκδοση προστίθενται στοιχεία που ενισχύουν την επικοινωνιακή διάσταση του προγράμματος. Επιπρόσθετα, αφαιρείται ο χαρακτηρισμός του προγράμματος ως πρόγραμμα που στηρίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού.

Πίνακας 2 Γιατί η «Γλώσσα» είναι σημαντική για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας;

2011	2014
Η μαθησιακή περιοχή «Γλώσσα» είναι ουσιαστική για την προσχολική εκπαίδευση στο μέτρο που μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες βοηθά το παιδί προσχολικής ηλικίας:... Να ερμηνεύει κάθε φορά διαφορετικά κείμενα με τα οποία έρχεται σε επαφή στην καθημερινότητά του ή στο σχολείο ανάλογα με το πλαίσιο αλλά και άλλα επικοινωνιακά χαρακτηριστικά (σκοπός, πομπός, δέκτης) και να τα αποτιμά κριτικά (σ. 204).	Προστέθηκε: 1. Οι παραπάνω γνώσεις δίνουν στα νήπια τη δυνατότητα να αξιολογούν τον παραγόμενο λόγο τους και να τον σχολιάζουν ή, αν υφίσταται ανάγκη, να τον επανασχεδιάζουν , ώστε να γίνει πιο αποτελεσματικός για το εκάστοτε πλαίσιο επικοινωνίας (σ. 97). 2. Η σχολική πορεία των παιδιών ξεκινά από διαφορετική γλωσσική αφετηρία... περιβάλλοντα (σ. 96)

Σχόλιο: Στην ενότητα αυτή, οι αναφορές της έννοιας των Πολυγραμματισμούς είναι υπόρρητες. Η προσθήκη της διαφορετικής γλωσσικής αφετηρίας και ο επανασχεδιασμός ενός κειμένου παραπέμπουν στο στοιχείο και στη σημασία της πολιτισμικής και γλωσσικής ποικιλότητας. Επιπρόσθετα, ο επανασχεδιασμός του λόγου παραπέμπει εμμέσως στην έννοια του σχεδίου —βασική έννοια των πολυγραμματισμών, που συνιστά μια δημιουργική και δυναμική διαδικασία και απαιτεί την ενεργή και αποφασιστική συμμετοχή των μαθητών στη δημιουργία ενός πολυτροπικού κειμένου (πίνακας 2).

Πίνακας 3. Ποια είναι η δομή του προγράμματος της «Γλώσσας»;

Ποια είναι η δομή του προγράμματος της «Γλώσσας»;	
2011	2014
Συγκεκριμένα οι δεξιότητες της παραγωγής και κατανόησης του προφορικού ή γραπτού λόγου καλλιεργούνται μέσα από δραστηριότητες που βοηθούν τα παιδιά να: α) αναγνωρίζουν τα χαρακτηριστικά που έχουν και τη λειτουργία που επιτελούν διαφορετικά κειμενικά είδη και τύποι προφορικού ή γραπτού λόγου (σ.204).	Ωστόσο, τα περισσότερα σύγχρονα κείμενα είναι πολυτροπικά , συνδυάζοντας διάφορα σημειωτικά μέσα στην παραγωγή νοήματος. Ενδεικτικά, το νόημα σε έντυπα κείμενα δημιουργείται από τη γλώσσα αλλά και από τις εικόνες, το χρώμα, την τυπογραφία, τα σχήματα κλπ. ή, όσον αφορά τα προφορικά κείμενα, από την ένταση και τη χροιά της φωνής, τον επιτονισμό της φράσης ή της πρότασης κλπ. ή το νόημα διαμορφώνεται από τα διάφορα κανάλια και μέσα επικοινωνίας (π.χ. σε μία ψηφιακή παρουσίαση μπορεί να συνυπάρχει γραπτός λόγος, βίντεο, μουσική κ.λπ.) (σ. 97)
Αφαιρέθηκε: Με άλλα λόγια τα κείμενα αντιμετωπίζονται στην τάξη ως προϊόντα επικοινωνίας, ως γλωσσικές και νοηματικές δομές, ως φορείς ιδεολογικών και κοινωνικοπολιτισμικών νοημάτων και ως προϊόντα αξιολόγησης (σ. 204).	...παραγωγής και κατανόησης γραπτών και προφορικών κειμένων (και ευρύτερα πολυτροπικών) (σ. 98) σχεδιάζουν τα δικά τους κείμενα (προφορικά, γραπτά ή πολυτροπικά, έντυπα ή ψηφιακά)... ώστε το κείμενο να είναι αποτελεσματικό (σ. 98)

Σχόλιο: Στην ενότητα «Δομή του προγράμματος της Γλώσσας» αρχικά διαπιστώνεται τροποποίηση στην ορολογία των τεσσάρων δεξιοτήτων από κατανόηση προφορικού λόγου κ.λπ. σε κατανόηση προφορικών κειμένων κ.λπ. Επιπρόσθετα, στο αναθεωρημένο πρόγραμμα καταγράφονται τρεις (3) ρητές αναφορές στα πολυτροπικά κείμενα με ιδιαίτερη έμφαση στους σημειωτικούς τρόπους.

Πίνακας 4. Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν τη «Γλώσσα»;

Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν τη «Γλώσσα»;	
2011	2014
Το υλικό που επεξεργάζονται τα νήπια στην τάξη προέρχεται από διάφορες πηγές έντυπου, ηλεκτρονικού και προφορικού λόγου που παράγεται σε ποικίλες επικοινωνιακές συνθήκες (σ. 205).	Βασική έννοια γύρω από την οποία οργανώνεται η μαθησιακή διαδικασία είναι το «κείμενο», το οποίο συγκροτείται από τα νοήματα των επιμέρους στοιχείων του, αλλά λειτουργεί ως σύνολο. Το κείμενο μπορεί να είναι προφορικό, γραπτό ή πολυτροπικό και εντάσσεται κάθε φορά σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο (σ. 100)
Η γλωσσική ποικιλότητα ... αντιμετωπίζεται στην τάξη ως πλούτος... και ενδυναμώνουν την ταυτότητα των ατόμων που δεν έχουν μητρική την ελληνική (σ.205)	Η πιθανή γλωσσική ποικιλότητα της τάξης (είτε αφορά γλωσσικές ποικιλίες/ διαλέκτους της ελληνικής είτε άλλες γλώσσες) αντιμετωπίζεται ως πλούτος και μπορεί να δώσει το έναυσμα για το σχεδιασμό δραστηριοτήτων ... παιδιών (σ. 101)

Σχόλιο: Στην ενότητα «Ποιες διδακτικές προσεγγίσεις διευκολύνουν τη Γλώσσα, και στις δύο εκφάνσεις του προγράμματος αναφέρεται η γλωσσική ποικιλότητα και αναδεικνύεται η σημασία και η αξία της στη γλωσσική διδασκαλία. Τέλος, ποσοτικά καταγράφεται και μία (1) ρητή αναφορά στα πολυτροπικά κείμενα

Όσον αφορά στις ενότητες «Ποιος είναι ο στόχος και τα χαρακτηριστικά της αξιολόγησης στη Γλώσσα», «Ποιος είναι ο ρόλος της εκπαιδευτικού στη Γλώσσα» και «Πώς συνδέεται η Γλώσσα με άλλες μαθησιακές περιοχές» δεν υπάρχουν ρητές ή υπόρρητες αναφορές σχετικά με τους πολυγραμματισμούς και δεν υπάρχουν αλλαγές.

Στη συνέχεια θα μελετήσουμε την παρουσία των πολυγραμματισμών στις τέσσερις (4) δεξιότητες της Γλώσσας που καλείται ο εκπαιδευτικός να καλλιεργήσει στην τάξη, *κατανόηση και παραγωγή προφορικών κειμένων και κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου* ακολουθώντας τη δομή του προγράμματος (περιεχόμενα, μαθησιακοί στόχοι και Ιδέες για δραστηριότητες-μεθοδολογικές προσεγγίσεις).

Ειδικότερα για τον προφορικό λόγο, στο αναθεωρημένο πρόγραμμα του 2014 προτείνονται «εσωτερικές» δομικές αλλαγές και το περιεχόμενο του προγράμματος υπόκειται σε τριπλή ταξινόμηση: Γλώσσα ως Επικοινωνία, Γλώσσα ως σύστημα και Κειμενική οργάνωση της γλώσσας.

Πίνακας 5. Κατανόηση προφορικών κειμένων

Περιεχόμενα	
2011	2014
Κειμενικά είδη τηλεοπτικού και ραδιοφωνικού λόγου : διαφημίσεις, παιδικές εκπομπές, συνταγές κ.λπ. (σ. 208, 209, 210)	Γλώσσα ως επικοινωνία Ποικίλοι τύποι προφορικών και πολυτροπικών κειμένων : καθημερινοί διάλογοι, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, ομιλίες, διαφημίσεις, παιδικές εκπομπές, συνταγές κ.λπ. (σ. 104)
	Εργαλεία διήγησης ψηφιακών ιστοριών
Πολυτροπικά κείμενα : εκείνα που συνδυάζουν προφορικό λόγο, ήχο, εικόνα, μουσική (σελ. 208).	Κειμενική οργάνωση της Γλώσσας Καθημερινοί διάλογοι, τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές διαφημίσεις, κείμενα με οδηγίες/ συμβουλές, αφηγήσεις (σ. 106).

Σχόλιο: Από τη συγκριτική παράθεση των προγραμμάτων διαπιστώνεται ότι στο πρόγραμμα του 2014 στα περιεχόμενα της ενότητας «Κατανόηση προφορικών Κειμένων» προστίθενται εργαλεία για την αφήγηση ψηφιακών ιστοριών, γεγονός που παραπέμπει στις Νέες Τεχνολογίες, οι οποίες αποτελούν προσδιοριστικό στοιχείο στους Πολυγραμματισμούς.

Πίνακας 6. Κατανόηση προφορικών κειμένων – Μαθησιακοί στόχοι

Μαθησιακοί στόχοι	
2011	2014
	Γλώσσα ως επικοινωνία Να διακρίνουν διαφορές στα προφορικά & πολυτροπικά κείμενα ανάλογα με τις διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας (σ.104).
Αναγνωρίζουν απλά παραγλωσσικά στοιχεία (κινήσεις σώματος, χεριών, προσώπου) (σ. 215)	Αναγνωρίζουν απλά παραγλωσσικά στοιχεία (κινήσεις σώματος, χεριών, προσώπου) (σελ. 108)

Σχόλιο: Στον πίνακα 6 δεν καταγράφονται ιδιαίτερες αλλαγές και οι μαθησιακοί στόχοι αφορούν κυρίως στα κείμενα και στις περιστάσεις επικοινωνίας. Και στα δύο προγράμματα υπάρχει αναφορά στα παραγλωσσικά στοιχεία, καθώς και μία αναφορά για πολυτροπικά κείμενα στο πρόγραμμα του 2014 .

Πίνακας 7. Κατανόηση προφορικών κειμένων –Ιδέες για δραστηριότητες - Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Ιδέες για δραστηριότητες -Μεθοδολογικές προσεγγίσεις	
2011	2014
<p>Τα παιδιά αντιστοιχούν ψηφιακές φωτογραφίες... στην κατάσταση (σ. 209)</p> <p>Τα παιδιά: Καλούνται να ερμηνεύσουν τον τόνο μιας συνομιλίας βασισμένα στην επιτόνηση: απειλητικός, φιλικός κ.λπ. (σ. 215)</p> <p>Τα παιδιά: παρακολουθούν βιντεοσκοπημένες συνομιλίες με διαφορετικό κάθε φορά πλαίσιο επικοινωνίας και εντοπίζουν μέσα από την ανάλυση του χώρου, του ύφους της συνομιλίας και λεξιλογικών επιλογών το κλίμα της επικοινωνίας (σ.212)</p> <p>Οι εκπαιδευτικοί: Χρήση φωτογραφιών από το διαδίκτυο (σ. 209).</p> <p>Οι εκπαιδευτικοί: Εκθέτουν τα νήπια σε προφορικό λόγο με τη χρήση cd</p>	<p>Η Γλώσσα ως επικοινωνία</p> <p>Τα παιδιά αντιστοιχούν ψηφιακές φωτογραφίες... στην κατάσταση (σ. 106)</p> <p>Τα παιδιά: Καλούνται να κάνουν υποθέσεις για το ύφος μιας συνομιλίας κατανοώντας τις κινήσεις του σώματος και του προσώπου του ομιλητή (σ. 108). Ερμηνεύουν τον τόνο μιας συνομιλίας βασισμένα στην επιτόνηση: απειλητικός, φιλικός κ.λπ. (σ. 108)</p> <p>Οι εκπαιδευτικοί: Χρησιμοποιούν βιντεοσκοπημένες συνομιλίες με διαφορετικό κάθε φορά πλαίσιο επικοινωνίας, για να βοηθήσουν τα παιδιά να κάνουν τις απαραίτητες συσχετίσεις ανάμεσα στους στόχους του ομιλητή, στο χώρο που γίνεται η συνομιλία κ.λπ. και στο περιεχόμενο και ύφος του κειμένου τραβώντας την προσοχή τους στα κρίσιμα σημεία (π.χ. «για προσέξτε το χώρο... τι βλέπουμε;... ποιος λέτε να δίνει αυτές τις οδηγίες;» κ.ά.)(σ.107)</p>

player, βίντεο ή προβολή στον **διαδραστικό πίνακα** (σ. 208).

Οι εκπαιδευτικοί: Μέσα από εργαλεία διήγησης ψηφιακών ιστοριών (π.χ. η Μηλιά, digital story telling, photopeach) οδηγούν τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν **τον ρόλο του επιτονισμού και άλλων παραγωγιστικών στοιχείων** (σ.215)

Οι εκπαιδευτικοί: Εκθέτουν τα νήπια σε καταστάσεις πρόσκτησης πληροφοριών... **επεξεργασία οπτικοακουστικού υλικού, ακρόαση ιστοριών κ.ο.κ** (σ. 210)

Οι εκπαιδευτικοί: Εκθέτουν τα νήπια σε προφορικό λόγο με τη χρήση **cd player, βίντεο** (σ.104)

Οι εκπαιδευτικοί: Με ψηφιακά εργαλεία διήγησης ανάδειξη επιτονισμού και παραγωγιστικών στοιχείων (κινήσεις σώματος) «εργαλεία διήγησης ψηφιακών ιστοριών, όπως είναι η Μηλιά, digital story telling, όπου τα παιδιά οδηγούνται να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο του **επιτονισμού και άλλων παραγωγιστικών στοιχείων**» (σ. 108).

Οι εκπαιδευτικοί: Διαβάζουν στα παιδιά... ή ακούν εγγραφές παραμυθιών από **ψηφιακά μέσα** (σ.110)

H κειμενική Οργάνωση της Γλώσσας

Τα παιδιά: Βρίσκουν σε ομάδες το θέμα μίας **μαγνητοφωνημένης αφήγησης** (σ.110).

Ακούν στο **ραδιόφωνο ή παρακολουθούν τηλεοπτικές εκπομπές** (σ. 110).

Εντοπίζουν **διαδρομή σε χάρτη** με βάση τις οδηγίες που τους δίνονται (σ.112)

Ακολουθούν **οδηγίες σε ψηφιακούς χάρτες** ή σε παιχνίδια προσανατολισμού στον υπολογιστή (σ.112).

Σχόλιο: Στην ενότητα «Κατανόηση προφορικών κειμένων» τόσο στις Ιδέες για Δραστηριότητες όσο και στις Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις προτείνεται η αξιοποίηση ποικιλίας κειμένων σχετικών με τις περιστάσεις επικοινωνίας, καθώς και αξιοποίηση του ύφους, του τόνου και άλλων κειμενικών δεικτών. Επιπρόσθετα, προτείνεται η αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων διήγησης και παραγωγιστικών στοιχείων. Από τις καταγραφές διαπιστώνεται ότι δεν υπάρχει ούτε μία ρητή αναφορά σε πολυτροπικά κείμενα, αν και σε αρκετές περιπτώσεις τα κείμενα έχουν χαρακτηριστικά της έννοιας των πολυγραμματισμών και της πολυτροπικότητας.

Στη συνέχεια θα διερευνήσουμε την έννοια των Πολυγραμματισμών στην ενότητα Παραγωγή προφορικών Κειμένων

Πίνακας 8. Παραγωγή Προφορικών Κειμένων

Περιεχόμενα	
2011	2014
Παιχνίδια ρόλων (σ. 216, 217, 218,221)	Γλώσσα ως επικοινωνία Παιχνίδια ρόλων (σ.118,119 120) Παρακολούθηση εκπαιδευτικών ταινιών (σ. 120)
Εικονογραφημένες ιστορίες (σ.221)	
Αφηγήσεις, διηγήσεις, περιγραφές κ.λπ. (σ. 217, 219, 220, 221)	Η κειμενική οργάνωση Να παράγουν περιγραφικά, αφηγηματικά, επεξηγηματικά, κείμενα με οδηγίες, επιχειρηματολογικά, κ.ά. (σ. 120-123).
	Λόγοι «ειδικών» ή «οικείων και αγνώστων προσώπων», απλοί διάλογοι της καθημερινότητας, ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές κ.α. που αφορούν: Περιγραφές αντικειμένων ή προσώπων, φυσικών καταστάσεων. Αφηγήσεις ιστοριών, παραμυθιών, γεγονότων κ.α.(σ. 121-122)

Σχόλιο: Στα περιεχόμενα της ενότητας παραγωγή προφορικών κειμένων στο πρόγραμμα του 2011 προτείνεται η αξιοποίηση εικονογραφημένων ιστοριών και παιχνίδια ρόλων για παραγωγή ποικίλων κειμένων (αφήγηση, διάλογος κ.λπ.). Στο πρόγραμμα του 2014 προστίθενται ταινίες και ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές. Επισημαίνεται ότι δεν υπάρχει χρήση της λέξης πολυγραμματισμοί ή πολυτροπικότητα (πίνακας 8).

Πίνακας 9. Παραγωγή προφορικών κειμένων – Μαθησιακοί Στόχοι

Μαθησιακοί Στόχοι	
2011	2014
Χρήση παραγλωσσικών στοιχείων, για να οργανώσουν τον λόγο τους (σ.221)	Γλώσσα ως επικοινωνία Χρήση παραγλωσσικών στοιχείων, για να οργανώσουν τον λόγο τους (σ.120)

Σχόλιο: Στην ενότητα παραγωγή προφορικών κειμένων και ειδικότερα στον άξονα μαθησιακοί στόχοι δεν καταγράφονται διαφοροποιήσεις. Ο μαθησιακός στόχος που καταγράφεται και στα δύο (2) προγράμματα και συνάδει με τους πολυγραμματισμούς είναι η χρήση των παραγλωσσικών στοιχείων στην οργάνωση του λόγου.

Πίνακας 10. Παραγωγή προφορικών κειμένων- Ιδέες για δραστηριότητες- Μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Ιδέες για δραστηριότητες- Μεθοδολογικές προσεγγίσεις	
2011	2014
Τα παιδιά: καλούνται να δώσουν οδηγίες προσανατολισμού, να περιγράψουν ή να αφηγηθούν μια ιστορία βασισμένη σε ψηφιακές φωτογραφίες (σ.217)	Η Γλώσσα ως επικοινωνία
Τα παιδιά: Στο πλαίσιο του θεατρικού παιχνιδιού ή παιχνιδιού ρόλων χρησιμοποιούν επιτονισμό, κινήσεις προσώπου κ.ά. (σελ. 221)	Τα παιδιά: Στο πλαίσιο του θεατρικού παιχνιδιού ή παιχνιδιού ρόλων χρησιμοποιούν επιτονισμό, κινήσεις προσώπου κ.ά (σ.120) Εκπαιδευτικοί: Τραβούν την προσοχή των παιδιών στα παραγλωσσικά στοιχεία «βλέποντας το πρόσωπό μου...να μας πει ότι...» (σελ. 120)

	<p>Η Κειμενική οργάνωση της Γλώσσας</p> <p>Τα παιδιά: Συμμετέχουν σε παντομίμες και χρησιμοποιούν μη-λεκτικούς τρόπους, για να δώσουν οδηγίες σε κάποιον/α (σελ.123).</p> <p>Τα παιδιά Μέσα από παιχνίδια ρόλων εξασκούνται στην παραγωγή προφορικών κειμένων, αφηγούνται, δίνουν οδηγίες κ.ά. χρησιμοποιούν παραγωγικά στοιχεία.</p>
--	---

Σχόλιο: Στην ενότητα «Παραγωγή προφορικών κειμένων» αξίζει να επισημανθεί ότι δεν καταγράφεται ούτε μία (1) αναφορά της λέξης Πολυγραμματισμοί ή πολυτροπικά κείμενα (πίνακας 10).

Στη συνέχεια θα καταγράψουμε την παρουσία των πολυγραμματισμών στην κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου (πίνακες 11-16).

Πίνακας 11. Κατανόηση γραπτού λόγου

Περιεχόμενα	
2011	2014
Πίνακες αναφοράς – Ετικέτες στα προϊόντα του super market - Διαφημίσεις - Ταμπέλες με ονόματα οδών (σ. 222)	<p>Προστέθηκε: κόμικς, εφημερίδες (σ.125)</p>
Έντυπα: Λογαριασμοί, εισιτήρια, ετικέτες, ανακοινώσεις, επιστολές, ευχετήριες κάρτες» και «μαγειρικές συνταγές, λίστες για την αγορά προϊόντων, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο » (σ. 223).	Έντυπα: Λογαριασμοί, εισιτήρια, ετικέτες, ανακοινώσεις, επιστολές, ευχετήριες κάρ-τες» και «μαγειρικές συνταγές, λίστες για την αγορά προϊόντων, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο » (σ.127).
Ανάγνωση βιβλίων: Παραμύθια, ιστορίες, περιοδικά... Εικονογραφημένα βιβλία, -Πολυτροπικά κείμενα (σ. 223& 224)	Ανάγνωση βιβλίων: Παραμύθια, ιστορίες, περιοδικά... Εικονογραφημένα βιβλία - Πολυτροπικά κείμενα (σ.126)
	<p>Προστέθηκε Πολυτροπικά κείμενα της καθημερινότητας των παιδιών (σ.127).</p>

Ανάγνωση ιστοριών: χάρτες, αφίσες, εξώφυλλα βιβλίων, εικονογραφημένα βιβλία (σελ.224)	
Προσκλήσεις, αφίσες, λογισμικό αισθητικής έκφρασης & ανάπτυξης δημιουργικότητας (tux-paid)	Προσκλήσεις, αφίσες, λογισμικό αισθητικής έκφρασης & ανάπτυξης δημιουργικότητας (tuxpaid) Προστέθηκε: Λογισμικά παρουσίασης (σελ.131)
	Προστέθηκε: Γλωσσικά παιχνίδια, ιστορίες, κείμενα της καθημερινότητας,

Σχόλιο: Στην κατανόηση γραπτού λόγου διαπιστώνεται ότι στο πρόγραμμα του 2014 έχουν προστεθεί τα πολυτροπικά κείμενα της καθημερινότητας, τα λογισμικά παρουσίασης, τα κόμικς, τα έντυπα και ψηφιακά πολυτροπικά κείμενα, καθώς και γλωσσικά παιχνίδια και ιστορίες. Αναφορικά με την ποσοτική παρουσία της πολυτροπικότητας στο πρόγραμμα του 2011 έχουμε μία (1) καταγραφή και στου 2014 δύο (2).

Πίνακας 12. Κατανόηση γραπτού λόγου

Μαθησιακοί Στόχοι	
2011	2014
	Να ανιχνεύσουν τα σημειωτικά μέσα ενός έντυπου κειμένου και ενός ψηφιακού κειμένου (σ.127).

Σχόλιο: Σε ό,τι αφορά στους μαθησιακούς στόχους της ενότητας Κατανόηση γραπτού λόγου καταγράφεται μία και σημαντική προσθήκη, τα σημειωτικά μέσα (πίνακας 12).

Στον πίνακα 13 αποτυπώνεται η σύγκριση των δύο προγραμμάτων στην ενότητα Ιδέες για Δραστηριότητες -Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις

Πίνακας 13. Κατανόηση γραπτού λόγου- Ιδέες για δραστηριότητες –μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Ιδέες για δραστηριότητες –μεθοδολογικές προσεγγίσεις	
2011	2014
Οι μαθητές: Επεξεργάζονται ερεθίσματα γραπτού λόγου όπως ταμπέλες, διαφημίσεις κ.ο.κ. και αντλούν πληροφορίες (σ. 222)	Οι μαθητές Προστέθηκε:

	<p>Διακρίνουν τις σημαντικότερες πληροφορίες σε έντυπα και ψηφιακά κείμενα (σ.127)</p> <p>Κυκλώνουν και συζητούν τα σημειωτικά μέσα που χρησιμοποιούνται σε χειρόγραφα κείμενα (σ.127)</p> <p>Προτείνουν σημειωτικά μέσα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν σε δικά τους κείμενα (σ.127)</p> <p>Χρησιμοποιούν διάφορα σημειωτικά μέσα... για να κάνουν υποθέσεις για το περιεχόμενο και τη λειτουργία του κειμένου (σ.128)</p> <p>Δημιουργούν αφίσα με προκαθορισμένοι στόχο...με τη χρήση εργαλείων Web 2.0 (glogster) (σ.131)</p>
<p>Οι εκπαιδευτικοί: Οδηγούν τα νήπια στην παρατήρηση διαφορετικών κειμενικών ειδών και στη δημιουργία υποθέσεων σχετικά με τη λειτουργία που επιτελεί το κάθε ένα από αυτά (σ. 223).</p>	<p>Οι εκπαιδευτικοί</p> <p>Προστέθηκε:</p>
	<p>Με αφορμή πολυτροπικά κείμενα του περιβάλλοντος συζητούν συμβάσεις, γράμματα, τη σημασία του χρώματος, των εικόνων κ.λπ.(σ.126)</p>
	<p>Ζητούν από τα παιδιά να κυκλώσουν ή να υπογραμμίσουν πληροφορίες σε ένα κείμενο (π.χ. σε μία αφίσα, να εντοπίσουν το γεγονός, τον φορέα που προσκαλεί κάπου, την ώρα ή τη μέρα) (σ.127)</p>
<p>Οι εκπαιδευτικοί: εμπλέκουν τα νήπια σε σκέψεις για τον σκοπό για τον οποίο έχει δημιουργηθεί ένα συγκεκριμένο κείμενο (π.χ. πρόσκληση, λογαριασμός, κατάλογος, λεζάντα) (σ. 224).</p>	<p>Εμπλέκουν τα νήπια σε προβληματισμό για τον σκοπό για τον οποίο έχει δημιουργηθεί ένα συγκεκριμένο κείμενο συγκρίνοντας κείμενα που χρησιμοποιούνται σε κοινή περίπτωση αλλά με διαφορετικό σκοπό (σ.127)</p>

Παρουσιάζουν στα παιδιά κείμενα και με ερωτήσεις τα βοηθούν να κατανοήσουν ότι σε ένα έντυπο κείμενο οι **πληροφορίες παρέχονται με διάφορα μέσα** (σ.127).

Δείχνουν στα παιδιά **βιντεοσκοπημένες εκπομπές ή ιστοσελίδες και**, με ερωτήσεις, προσπαθούν να τραβήξουν την προσοχή τους στα διάφορα **σημειωτικά μέσα** (σ.127).

Σχόλιο: Καταγράφονται αρκετές προσθήκες στην ενότητα Ιδέες για δραστηριότητες - Μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Οι προσθήκες αναφέρονται στα σημειωτικά μέσα, αλλά δεν υπάρχει καμία αναφορά ποια είναι αυτά ακριβώς και ποια η συνεισφορά του κάθε μέσου στη δημιουργία των κειμένων. Τέλος ποσοτικά η λέξη πολυγραμματισμοί ή πολυτροπικότητα καταγράφεται μία (1) φορά στο πρόγραμμα του 2011 και τρεις (3) φορές στο πρόγραμμα του 2014

Πίνακας 14. Παραγωγή γραπτού λόγου

Περιεχόμενα	
Προσκλήσεις, Αφίσες, Μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου , Οδηγίες παιχνιδιών, Μαγειρικές συνταγές(σ.225)	Προστέθηκε Έντυπα δανειστικής βιβλιοθήκης (σ. 130)
Προσκλήσεις, Αφίσα, Λογισμικό αισθητικής έκφρασης & ανάπτυξης της δημιουργικότητας tuxpaint (σ.225)	Λογισμικά παρουσίασης π.χ. powerpoint (σ.131)
Εργαλεία γραφής: μαρκαδόροι, μολύβια	Ποντίκι υπολογιστή (σ.131)
Ηλεκτρονικός υπολογιστής, Λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης kidspiration , κειμενογράφος (σ.226)	Ηλεκτρονικός υπολογιστής, Λογισμικό εννοιολογικής χαρτογράφησης kidspiration , κειμενογράφος (σ. 132)
	Προσκλήσεις, εισιτήρια για θεατρικές παραστάσεις, εξώφυλλα για το βιβλίο της τάξης ή για παραμύθια που δημιούργησαν τα παιδιά, εφημερίδα της τάξης (σ. 130)

Σχόλιο: Στην ενότητα Παραγωγή Γραπτού λόγου του αναμορφωμένου προγράμματος του 2014 και ειδικότερα στον άξονα /στήλη περιεχόμενα οι προσθήκες κυρίως αφορούν εφαρμογές και λογισμικά των Νέων τεχνολογιών. Δεν διαπιστώνεται χρήση των λέξεων πολυγραμματισμοί ή πολυτροπικότητα (πίνακας 14)

Πίνακας 15. Παραγωγή γραπτού λόγου -Μαθησιακοί Στόχοι

Μαθησιακοί Στόχοι	
2011	2014
Χρήση διαφορετικών εργαλείων γραφής: μαρκαδόροι, μολύβια...(σ.226)	Προστέθηκε: Ποντίκι υπολογιστή (σ. 132)

Σχόλιο: Στους μαθησιακούς στόχους δεν εντοπίζονται αλλαγές στα 2 προγράμματα εκτός από τη χρήση του ποντικιού ως εργαλείο γραφής (πίνακας 15).

Η προσπάθεια σύγκρισης των δύο (2) προγραμμάτων ολοκληρώνεται με την συγκριτική παρουσίαση των μεθοδολογικών προσεγγίσεων και των διδακτικών προτάσεων

Πίνακας 16. Παραγωγή γραπτού λόγου -Ιδέες για δραστηριότητες- μεθοδολογικές προσεγγίσεις

Ιδέες για δραστηριότητες- μεθοδολογικές προσεγγίσεις	
2011	2014
Τα παιδιά: Συζήτηση για τη χρήση του κατάλληλου σημειωτικού μέσου για την ανάλογη περίσταση επικοινωνίας (σ.225)	Τα παιδιά: Παράγουν κείμενα για συγκεκριμένους σκοπούς χρησιμοποιώντας συμβάσεις γραπτού λόγου (π.χ. μια αφίσα με έντονα κεφαλαία, χρώματα, σχέδια, εικόνες κ.ά.) (σ.130)
Δημιουργία αφίσας για προκαθορισμένο στόχο με τη χρήση εργαλείων Web2.0 (glogster) (σ.225)	Δημιουργία αφίσας για προκαθορισμένο στόχο με τη χρήση εργαλείων Web2.0 (glogster) (σ.131)
Οι Εκπαιδευτικοί: Εξασκούν τα νήπια στη χρήση του λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης kidspiration (σ.226)	Οι Εκπαιδευτικοί Εξασκούν τα νήπια στη χρήση του λογισμικού εννοιολογικής χαρτογράφησης kidspiration (σ.132) Με αφορμή πολυτροπικά κείμενα του περιβάλλοντος των παιδιών συζητούν για τις συμβάσεις του γραπτού λόγου

(κεφαλαία γράμματα, ειδική χρωθέτηση κάθε τύπου κειμένου, χρήση έντονων γραμμάτων σημασία του χρώματος ή των εικόνων σε ένα κείμενο κ.λπ.) (σ.130)

Σχόλιο: Στο πρόγραμμα του 2014 και στην ενότητα της παραγωγής γραπτού λόγου Ιδέες για Δραστηριότητες-Μεθοδολογικές προσεγγίσεις καταγράφεται μία (1) φορά η λέξη πολυτροπικά κείμενα και υπάρχουν αναφορές στους σημειωτικούς τρόπους και στην αξιοποίηση λογισμικών και εφαρμογών.

Συζήτηση αποτελεσμάτων

Από τη συγκριτική παράθεση των προγραμμάτων διαπιστώνεται ότι:

- Μια πρώτη παρατήρηση, χωροταξικού μεν αλλά κυρίως σημειολογικού ενδιαφέροντος, είναι η «αναβάθμιση» του γνωστικού αντικείμενου της Γλώσσας με τη μεταφορά της από την 6^η στη 2^η θέση. Αυτό είναι συμβατό, κατά τη γνώμη μας, με τη σπουδαιότητα που αποδίδουμε στη γλωσσική καλλιέργεια των νηπίων και στην ευαισθητοποίησή τους σε θέματα που αφορούν γλωσσικές επιλογές, λειτουργίες και αξιολογήσεις.
- Προβληματισμό προκαλεί ο λόγος που οδήγησε τους συντάκτες/αναμορφωτές του προγράμματος να αφαιρέσουν από το εισαγωγικό μέρος του κεφαλαίου της Γλώσσας ότι πρόκειται για «ένα πρόγραμμα που στηρίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού, σύμφωνα με τον οποίο κάθε πολιτισμικό προϊόν (όπως λ.χ. η γλώσσα), αποτελεί ένα πολυεπίπεδο πλέγμα ιδεολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών διεργασιών» (σελ.203 στο πρόγραμμα του 2011). Κι αυτό λόγω της μεγάλης συνάφειας και συσχέτισης του κριτικού γραμματισμού με τους πολυγραμματισμούς (New London Group 2000).
- Ενδιαφέρον παρουσιάζει η επισήμανση (βλ. πίνακα 2) ότι τα παιδιά έχουν διαφορετικές γλωσσικές αφετηρίες, στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη στην υλοποίηση του προγράμματος γλωσσικής διδασκαλίας, καθώς η έμφαση που δίνεται στη διαδικασία παραγωγής και αξιολόγησης του λόγου, που —παρότι χωρίς ρητή αναφορά— παραπέμπει ευθέως στο Σχέδιο ως βασική έννοια των πολυγραμματισμών (Kalantzis & Cope, 1999) (Χατζησαββίδης, 2003).
- Σημαντικό θεωρούμε το γεγονός ότι και στις δύο εκδοχές του προγράμματος (με μεγαλύτερη σαφήνεια στην αναθεώρηση του 2014) γίνεται σαφής αναφορά στην ανάδειξη της γλωσσικής ποικιλίας και ως συστατικού στοιχείου της γλώσσας αλλά και ως προτεινόμενη μεθοδολογία προσέγγισής της από τα παιδιά, όπως άλλωστε προτείνεται με ιδιαίτερη έμφαση και από το κίνημα των πολυγραμματισμών (Ντίνας & Γώτη, 2016).
- Στο πρόγραμμα του 2011 η έννοια των πολυγραμματισμών ή της πολυτροπικότητας αναφέρεται ρητά τρεις (3) φορές και στο αναθεωρημένο έντεκα (11) φορές. Η αναθεωρημένη έκδοση του 2014, εκτός από τις ρητές αναφορές, εμπλουτίζεται με επιπλέον στοιχεία σχετικά με την έννοια της πολυτροπικότητας και αρχίζει να διαφαίνεται η σημασία της ως ουσιαστικής παραμέτρου των κειμένων.
- Όσον αφορά στη σημασία της γλωσσικής αφετηρίας και της γλωσσικής ποικιλότητας καταγράφονται μία (1) και τέσσερις (4) φορές στο πρόγραμμα του 2011 και στο

αναθεωρημένο του 2014, αντίστοιχα. Αυτό σημαίνει ότι η κινητικότητα των μεταναστευτικών ροών προς την Ελλάδα συνεχίζει να εξελίσσεται και η αύξηση των αναφορών αναδεικνύει το ενδιαφέρον και τις προοπτικές που απορρέουν από την πολυγλωσσία των μαθητών.

- Αναφορικά με τη χρήση του όρου «σημειωτικά μέσα» στο αναθεωρημένο πρόγραμμα του 2014 αυξάνεται σημαντικά, οκτώ (8) φορές έναντι δύο (2) του 2011. Οι σημειωτικοί τρόποι που αναφέρονται και στα δύο προγράμματα αφορούν στις εικόνες, στο χρώμα και στα σχήματα. Η επικοινωνία όμως συντελείται με πολλούς σημειωτικούς τρόπους ο καθένας από τους οποίους επιτελεί έναν ειδικό και σημαντικό ρόλο και θα ήταν σημαντικό να αναφέρονται και να επεξηγείται η χρήση τους.
- Επιπρόσθετα, καταγράφονται επτά (7) αναφορές στα παραγλωσσικά στοιχεία και στους μη-λεκτικούς τρόπους στο πρόγραμμα του 2014 και δύο (2) στο πρόγραμμα του 2011. Αυτό σημαίνει ότι αναδεικνύεται η σημασία των μη λεκτικών τρόπων στην επικοινωνία, όπως η στάση του σώματος, οι χειρονομίες, η έκφραση του προσώπου, το χαμόγελο, ο επιτονισμός, ο ρυθμός, οι παύσεις κ.λπ.
- Η παρουσία των νέων τεχνολογιών με εφαρμογές και εργαλεία web2 στα δύο προγράμματα είναι σημαντική, καθώς αναγνωρίζονται οι καινοτομικές δυνατότητές τους αλλά είναι εμφανής ο εμπλουτισμός σε εργαλεία και εφαρμογές στο αναθεωρημένο πρόγραμμα του 2014.
- Τέλος, από τη συγκριτική παράθεση των δύο προγραμμάτων αναδεικνύονται και δομικές αλλαγές, όπως τριπλή ταξινόμηση του περιεχομένου: Γλώσσα ως Επικοινωνία, Γλώσσα ως σύστημα και Κειμενική οργάνωση της γλώσσας στην αναθεωρημένη του μορφή.

Συμπεράσματα-Επίλογος

Τα τελευταία χρόνια διαπιστώνεται πως υπάρχει μια παράλληλη εξέλιξη, τόσο στον σχεδιασμό νέων προγραμμάτων σπουδών, όσο και στον θεωρητικό προσανατολισμό τους σε σχέση με τον γραμματισμό. Κάθε νέο αναλυτικό πρόγραμμα φαίνεται πως δημιουργείται με σκοπό να συμπληρώσει, να επεκτείνει, ακόμη και να ανανεώσει υπάρχουσες θεωρητικές αρχές.

Είναι γεγονός ότι οι τεχνολογικές και κοινωνικές / πολιτιστικές απαιτήσεις του 21^{ου} αιώνα, αναδιαμορφώνουν τις απαιτήσεις της επικοινωνίας. Οι μαθητές όχι μόνο πρέπει να είναι σε θέση να επικοινωνούν αποτελεσματικά προφορικά και γραπτά, αλλά πρέπει επίσης να επικοινωνούν αποτελεσματικά με πολλούς τρόπους - να εξειδικευτούν στους πολυγραμματισμούς (Westby, 2010).

Στην παρούσα εργασία μελετήθηκε η παρουσία των πολυγραμματισμών στο Π.Σ.Ν του 2011 καθώς και στην αναθεωρημένη του μορφή (2014). Η μελέτη της έννοιας των πολυγραμματισμών στα Π.Σ.Ν (2011 & 2014) ανέδειξε τη δυναμικότερη παρουσία τους στην αναθεωρημένη του μορφή. Ταυτοχρόνως ανέδειξε και ζητήματα, τα οποία αφορούν κυρίως στη στοχοθεσία και στη διδακτική μεθοδολογία.

Και στα δύο προγράμματα οι μαθησιακοί στόχοι εστιάζονται στην κατανόηση και στην παραγωγή διαφορετικών κειμένων, με έμφαση στις επικοινωνιακές δεξιότητες των μαθητών. Στο αναθεωρημένο πρόγραμμα του 2014, ωστόσο, διαφαίνεται μια μικρή επιρροή των

Πολυγλωσσισμών στη χάραξη συγκεκριμένων στόχων, αλλά δεν δίνεται έμφαση στην παραγωγή νοημάτων σε ποικίλα γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα και με διαφορετικά μέσα. Με δεδομένο ότι οι Πολυγλωσσισμοί έχουν ισχυρή ικανότητα να μεταδίδουν νοήματα στους μαθητές τόσο με έμμεσο όσο και άμεσο τρόπο, το σχολείο είναι σημαντικό να συστηματοποιήσει τη διδασκαλία τους.

Όσον αφορά στη διδακτική μεθοδολογία θα ήταν χρήσιμο να είχε συμπεριληφθεί η παιδαγωγική πρόταση των πολυγλωσσισμών (τοποθετημένη πρακτική, ανοιχτή διδασκαλία κ.λπ.) και να προτεινόταν στις μεθοδολογικές προσεγγίσεις συγκεκριμένες στρατηγικές και «εργαλεία». Έτσι, εκτός από το γεγονός ότι θα δινόταν έμφαση στην παραγωγή νοημάτων σε ποικίλα περιβάλλοντα, θα λαμβανόταν υπόψιν η πολυτροπική διάσταση της επικοινωνίας και οι μαθητές θα μπορούσαν να ενισχύσουν τις γνώσεις τους σε σχέση με τη γλώσσα και τη σημείωση.

Επιπρόσθετα, ενώ στην αναθεωρημένη μορφή παρουσιάζονται οι σημειωτικοί τρόποι (ηχητικός, γλωσσικός, κ.λπ.), δεν παρουσιάζονται όλοι και αφενός δεν επεξηγείται πώς οι διαφορετικοί τρόποι ενσωματώνονται στα πολυτροπικά κείμενα, αφετέρου ποιες είναι οι σημειωτικές δυνατότητες και οι λειτουργίες τους. Θα ήταν σημαντικό στη «διδασκαλία» να συμπεριλαμβάνεται το χρώμα, η εικόνα, η τυπογραφία, η σχέση εικόνας – γραπτού λόγου, με καθοδήγηση των μαθητών στα χαρακτηριστικά των κειμενικών ειδών, ώστε να αναδεικνύεται η πολυπλοκότητα των νοημάτων που αποδίδονται διαμέσου διαφορετικών τρόπων.

Όσον αφορά στα παραγλωσσικά στοιχεία αυτά προτείνονται αποκλειστικά για περιστάσεις επικοινωνίας και δεν συνδέονται με τους πολυγλωσσισμούς.

Γενικότερα, από τη μελέτη των προγραμμάτων σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας του 2011 και του αναθεωρημένου του 2014 διαφαίνεται ότι ο προσανατολισμός και των δύο εκδόσεων του προγράμματος είναι η καλλιέργεια του προφορικού λόγου, στοιχείο που παραπέμπει σε επικοινωνιακά μοντέλα γραμματισμού

Εν κατακλείδι, κάθε νέο αναλυτικό πρόγραμμα είναι σημαντικό να συμπληρώνει, να επεκτείνει, να αναθεωρεί υπάρχουσες θεωρητικές αρχές αλλά και να παρακολουθεί τις σύγχρονες εξελίξεις, να αναδεικνύει τη δυναμική τους, καθώς τα προγράμματα σπουδών κατευθύνουν τους εκπαιδευτικούς ως προς το «τι» και το «πώς» της διδασκαλίας. Αυτό διαφαίνεται και στην αναθεωρημένη μορφή του Π.Σ, καθώς καταγράφονται παρεμβάσεις συμπλήρωσης, αναθεώρησης, επικαιροποίησης και παρακολούθησης των εξελίξεων.

References

- Kalantzis, M., & Cope, B. (1999). Πολυγλωσσισμοί. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ισχυρές και ασθενείς γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού* (σελ. 680-695). Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ
- Koutsogiannis, D. (2011). *ICTs and language teaching: the missing third circle*. Paper presented at the Language, Languages and New Technologies. ICT in the Service of Languages, Thessaloniki.

- Κουτσογιάννης, Δ. (2015). *Ανάλυση σχολικού λόγου: η γλωσσική διδασκαλία σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Κουτσογιάννης, Δ. (2017). Γλωσσική διδασκαλία χθες σήμερα, αύριο: Μια πολιτική προσέγγιση. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- New London Group. (2000). *Multiliteracies: literacy learning and the design of social futures*. London: Routledge
- Ντίνα, Μ. (2018). *Το Πρόγραμμα Γλωσσικής Διδασκαλίας στο Εθνικό Βασικό Πρόγραμμα Σπουδών της Φινλανδίας (2014)*, αδημοσίευτη ακαδημαϊκή εργασία στο πλαίσιο του μαθήματος «Ανάλυση Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Λόγου» του Κουτσογιάννη, Δ.
- Ντίνας, Κ., & Γώτη, Ε. (2016). *Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Πράξη: Αρχίζοντας από το Νηπιαγωγείο...* Αθήνα: Gutenberg.
- Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου. (2011α). 1ο μέρος, Παιδαγωγικό πλαίσιο και αρχές ΠΣ Νηπιαγωγείου. «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ -Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη». MIS: 295450. Ανάκτηση Δεκέμβριος 28, 2020 <https://tinyurl.com/yaumyfyf>
- Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου. (2011β). 2ο μέρος, Παιδαγωγικό πλαίσιο και αρχές ΠΣ Νηπιαγωγείου. «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ -Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη». MIS: 295450. Ανάκτηση Δεκέμβριος 28, 2020, από <https://tinyurl.com/ng6fm9y>
- Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου. (2014). Αναθεωρημένη έκδοση «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών» με κωδικό ΟΠΣ: 295450. Αθήνα
- Χατζησαββίδης, Σ. (2003). *Πολυγραμματισμοί και διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο Η γλώσσα και η διδασκαλία της (αφιερωματικός τόμος- Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας)* Φλώρινα: Βιβλιολογείον
- Westby, C. (2010). *Multiliteracies: The Changing World of Communication*. *Topics in Language Disorders*, 30(1), 64-71. Retrieved November 5, 2020 from <https://www.learntechlib.org/p/70426/>